

ПОДРЕЗ-РЯПОЛОВА ІРИНА ВАЛЕРІЇВНА
науковий співробітник, Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8802-1441>

УДК 346.5:332.01

DOI: 10.37772/2518-1718-2020-1(29)-5

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Розглянуті інноваційні аспекти використання окремих ефективних інноваційних підходів щодо забезпечення регіонального розвитку в Україні на прикладі впровадження смарт-спеціалізації у систему стратегічного планування. Визначено, що смарт-спеціалізація є стимулюючим інноваційним підходом, який повинен через реалізацію системи певних заходів сприяти розвитку регіонального потенціалу, в тому числі інноваційного. Доведено, що застосування нової методології смарт-спеціалізацій до процесу стратегічного планування в Україні повинно сприяти ефективності процесів розробки відповідних стратегій та управління інноваційними процесами у регіонах, розвитку інновацій в певних галузях економіки, зростанню рівня інноваційної й інвестиційної активності та інвестиційної привабливості регіонів.

Ключові слова: регіональний розвиток, інноваційний потенціал, інноваційна активність, смарт-спеціалізація, стратегічне планування.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції в міжнародну економічну систему та модифікації чинників конкурентоспроможності національної економіки перед регіонами України постають нові можливості щодо застосування ефективних інноваційних механізмів та інструментів стимулювання регіонального розвитку.

Пошук і застосування інноваційних підходів до регіонального розвитку це об'єктивна вимога сьогодення, яка повинна стимулювати процеси соціально-економічного зростання на регіональному рівні та забезпечити збалансований розвиток регіонів України.

Саме смарт-спеціалізація є стимулюючим інноваційним підходом, який повинен через реалізацію системи певних заходів сприяти розвитку регіонального потенціалу, в тому числі інноваційного.

Метою даного дослідження є правовий аналіз запровадження методу смарт-спеціалізації як ефективного інноваційного підходу щодо забезпечення розвитку регіонального інноваційного потенціалу в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню питань, присвячених впровадженню регіональної смарт-спеціалізації присвячені здебільш роботи науковців-економістів, серед яких слід відмітити праці Я. Бжуска та Я. Пики [1], Т. Бреснахана [2], Д. Ван Арка [3], О. Березіної [4], О. Яцюка.

Виклад основного матеріалу. В розвинених країнах смарт-спеціалізація розглядається в якості концептуальної моделі формування не тільки інноваційної, а й соціально-економічної політики в цілому та передбачає виявлення і стимулювання розвитку унікальних галузей (видів економічної діяльності), які визначають спеціалізацію певних регіонів та сприяють активізації довгострокових структурних змін в економіці регіону з перспективною орієнтацією.

Смарт-спеціалізація є інноваційним інструментом ЄС для розбудови регіональної спроможності завдяки двом ключовим підходам, зокрема, урахуванню місцевих умов та економіці знань. На практиці такий підхід передбачає виявлення конкурентних

переваг та активів регіону, використання його інноваційного і наукового потенціалу. Проте успіху у впровадженні смарт-спеціалізації можливо досягти лише за умови ефективної співпраці та синергії між місцевою владою, бізнесом, академічним середовищем, та громадянським суспільством [5].

Основною перевагою смарт-спеціалізації на рівні регіону є підвищення його конкурентоспроможності, забезпечення ефективного використання інноваційного потенціалу та інноваційної активності, оскільки наявність інновацій в сучасному глобалізованому світі є важливим фактором економічного росту.

Правовою основою запровадження підходу смарт-спеціалізації у систему стратегічного планування регіонального розвитку в Україні є Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 №959 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 931 і 932» [6], якою було внесено зміни до порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 931 «Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів» [7] і до порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» [8].

Згідно п. 2 Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів та п. 2 Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: смарт-спеціалізація це підхід, що передбачає аргументоване визначення *суб'єктами регіонального розвитку* в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають *інноваційний потенціал* з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні.

Вищевказані нормативно-правові акти також визначають важливі поняття, які раніше не мали законодавчого закріплення, це *суб'єкти регіонального розвитку* – центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх посадо-

ві особи, агенції регіонального розвитку, асоціації органів місцевого самоврядування, представники суб'єктів підприємництва, закладів вищої освіти, науково-дослідних установ та *інноваційний потенціал регіонів*, який являє собою сукупність наявних у регіоні інтелектуальних, трудових, технологічних, науково-виробничих ресурсів з відповідним інфраструктурним забезпеченням, які за умови їх ефективного використання (поєднання) сприяють прийняттю та впровадженню нових технологічних рішень.

Таким чином основною метою впровадження смарт-спеціалізації у стратегічне планування регіонального розвитку є забезпечення сталого розвитку регіонів, яке передбачає підвищення ефективності управління інноваційними процесами у регіонах, створення сприятливого середовища для провадження інноваційної діяльності та запровадження системної державної підтримки розвитку інновацій у регіонах.

Основними законодавчо визначеними принципами розроблення проектів державної та регіональних стратегій і відповідних планів заходів на засадах смарт-спеціалізації є:

1. *Інноваційна спрямованість*. Цей принцип передбачає визначення окремих напрямів та завдань стратегій з метою прийняття та впровадження нових технологічних рішень у певних видах економічної діяльності з урахуванням інноваційного потенціалу регіонів.

Інноваційний потенціал регіону є частиною соціально-економічного потенціалу території та визначає конкурентоспроможність регіону, як у короткостроковому періоді, так і має безпосередній зв'язок з розвитком конкурентних переваг регіону в довгостроковому періоді.

Як визначалось, підхід смарт-спеціалізації передбачає виявлення конкурентних переваг та активів регіону, використання його інноваційного і наукового потенціалу. Тому, особлива увага при оцінці інноваційного потенціалу регіону повинна приділятися сферам наукового та освітнього потенціалу регіону, діяльності існуючих елементів інноваційної інфраструктури регіону.

Слід визначити, що аналіз та оцінювання потенціалу регіону є ключовим чинником для розробки стратегії смарт-спеціалізації. Значна увага повинна приділятися аналізу потреб та бар'єрів для здійснення інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, а також оцінюванню існуючої інфраструктури регіону щодо можливостей сприяння інноваційної діяльності та розробленню та впровадженню інновацій.

2. *Відкритість*. Цей принцип обумовлює необхідність залучення заінтересованих представників, зокрема суб'єктів підприємництва, науково-дослід-

них установ, закладів вищої освіти та громадських об'єднань до процесу розроблення та реалізації відповідних стратегій.

Концепція залучення бізнесових, освітніх, наукових кіл та громадськості до вищевказаного процесу є запорукою всебічної співпраці щодо важливих напрямів реалізації стратегій та врахування відповідних потреб та інтересів зацікавлених сторін.

Для реалізації принципу відкритості утворюються:

- на державному рівні - певна робоча група для підготовки пропозицій до проекту Стратегії та узгодження позицій, до складу якої входять представники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів підприємництва, закладів вищої освіти, науково-дослідних установ, агенцій регіонального розвитку, всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань (за згодою їх керівників);

- на регіональному рівні - певні робочі групи для підготовки пропозицій до проектів регіональних стратегій та узгодження позицій до них, до складу яких (за згодою) входять представники органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва, зокрема регіональних рад підприємців, закладів вищої освіти та науково-дослідних установ регіонів, агенцій регіонального розвитку, асоціацій органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

3. *Паритетність*. Принцип означає створення рівних можливостей для висловлення позицій заінтересованих сторін та забезпечення максимального врахування їх інтересів під час розроблення та реалізації відповідних стратегій, що дозволить реалізувати також такі принципи стратегічного планування, як прозорість та легітимність.

4. *Координація*. Принцип, який відображає взаємозв'язок та узгодженість довгострокових стратегій, планів і програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівні, тобто охоплює процес досягнення єдності зусиль щодо організації для реалізації певних завдань та цілей.

5. *Доповнюваність*. Цей принцип визначає необхідність забезпечення взаємозв'язку науки, освіти, виробництва, фінансових ресурсів щодо розвитку інноваційної діяльності.

Наявність доповнюючого співвідношення сфер науки, освіти, виробництва та фінансових ресурсів

забезпечує стабільність інноваційної системи, її відтворення та належний рівень функціонування.

6. *Диверсифікація*. Принцип передбачає можливість створення нових видів економічної діяльності у визначених галузях економіки.

Потреба у створенні нових видів економічної діяльності обумовлена сучасним розвитком технологій, створенням нових способів виробництва, зародженням нових видів товарів, формуванням нових видів послуг.

7. *Вузька спеціалізація* - обмеження переліку видів економічної діяльності, вибір яких обумовлений перспективними можливостями та які провадитимуться на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Крім того, слід визначити, що технології загального призначення відіграють особливо важливу роль у зміцненні існуючих спеціалізацій і виявленні нових економічних можливостей не лише у високотехнологічних секторах, а й у традиційних галузях економіки.

Всі перелічені принципи є основним орієнтиром діяльності щодо процесу розроблення державної та регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, чітке дотримання яких є можливістю вдосконалити відповідні стратегічні документи.

Таким чином, смарт-спеціалізація є новою моделлю, запровадження якої до процесу стратегічного планування в Україні повинно забезпечити:

- підвищення ефективності стратегічного планування регіонального розвитку, управління інноваційними процесами у регіонах;
- розвиток інновацій в певних галузях економіки;
- зростання рівня інноваційного й інвестиційного регіонального потенціалу.

Висновок. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів та рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів є фактором прискорення процесів трансферу знань від науки до виробництва і тому вимагає використання ефективних інноваційних підходів. Тому, застосування нової методології смарт-спеціалізації до процесу стратегічного планування в Україні повинно сприяти ефективності механізмів розробки відповідних стратегій та управління інноваційними процесами у регіонах, розвитку інновацій в певних галузях економіки, зростанню рівня інноваційної й інвестиційної активності та інвестиційної привабливості регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Brzóska, J., Pyka, J. Rozwój ekosystemu innowacji w Regionie w perspektywie 2020 roku / J. Pyka (red). *Nowoczesność przemysłu i usług – nowe wyzwania*. Katowice : TNOiK, 2012.
2. Bresnahan, T., Trajtenberg, M. General Purpose Technologies „Engines for Growth?” *Journal of Economics*. 1995. №65 (1). P. 83 – 108.

3. Foray D., Van Ark B. Smart specialisation in a truly integrated research area is the key to attracting more R&D to Europe. URL: http://ec.europa.eu/invest-inresearch/pdf/download_en/policy_brief1.pdf.
4. Березіна О. Смарт – спеціалізація для покращення умов життя домогосподарств: європейський досвід. С. 35 – 46. URL: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/view/6573/6605>.
5. Яцюк О. С. Смарт-спеціалізація розвитку регіону як важливий напрям підвищення його конкурентоспроможності та інноваційної активності. С. 54–60. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/7015/1/54.pdf>
6. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 931 і 932: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 959. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-2018-%D0%BF>.
7. Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 931 (в редакції від 1.11.2018 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF>.
8. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 932 (в редакції від 01.02.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/932-2015-%D0%BF>.

REFERENCES

1. Brzóska, J., Pyka, J. (2012). *Rozwój ekosystemu innowacji w Regionie w perspektywie 2020 roku*. J. Pyka (Ed.). *Nowoczesność przemysłu i usług - nowe wyzwania – Modernity of industry and services - new challenges*. Katowice: TNOiK [in Polish].
2. Bresnahan, T., Trajtenberg, M. (1995). General Purpose Technologies “Engines for Growth?” *Journal of Economics*, 65 (1), 83–108 [in English].
3. Foray D., Van Ark B. Smart specialisation in a truly integrated research area is the key to attracting more R&D to Europe. URL: http://ec.europa.eu/invest-inresearch/pdf/download_en/policy_brief1.pdf [in English].
4. Berezina O. Smart – spetsializatsiia dlia pokrashchennia umov zhyttia domohospodarstv: yevropeyskyi dosvid. 35–46. URL: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/view/6573/6605> [in Ukrainian].
5. Yatsiuk O. C. Smart-spetsializatsiia rozvytku rehionu yak vazhlyvyi napriam pidvyshchennia yoho konkurentospromozhnosti ta innovatsiinoi aktyvnosti. 54–60. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/7015/1/54.pdf> [in Ukrainian].
6. Pro vnesennia zmin do poriadkiv, zatverdzhenykh postanovamy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.11.2015 r. № 931 i 932: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.11.2018 r. № 959. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-2018-%D0%BF> [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku Ukrainy i planu zakhodiv z yii realizatsii, a takozh provedennia monitorynhu ta otsinky rezultatyvnosti realizatsii zaznachenykh Stratehii i planu zakhodiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.11.2015 r. № 931 (v redaktsii vid 1.11.2018 r.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia rehionalnykh stratehii rozvytku i planiv zakhodiv z yikh realizatsii, a takozh provedennia monitorynhu ta otsinky rezultatyvnosti realizatsii zaznachenykh rehionalnykh stratehii i planiv zakhodiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.11.2015 r. № 932 (v redaktsii vid 01.02.2019 r.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/932-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].

ПОДРЕЗ-РЯПОЛОВА ИРИНА

научний сотрудник НИИ правового обеспечения инновационного развития НАПрН Украины

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА СМАРТ-СПЕЦИАЛИЗАЦИИ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Рассмотрены инновационные аспекты использования отдельных эффективных инновационных подходов к обеспечению регионального развития в Украине на примере внедрения смарт-специализации в систему страте-

гического планирования. Определено, что смарт-специализация является стимулирующим инновационным подходом, который должен через реализацию системы определенных средств способствовать развитию регионального потенциала, в том числе инновационного. Доказано, что применение новой методологии смарт-специализации к процессу стратегического планирования в Украине должно способствовать эффективности процессов разработки соответствующих стратегий и управления инновационными процессами в регионах, развитию инноваций в определённых отраслях экономики, поднятию уровня инновационной и инвестиционной активности и инвестиционной привлекательности регионов.

Ключевые слова: региональное развитие, инновационный потенциал, инновационная активность, смарт-специализация, стратегическое планирование.

PODREZ-RIAPOLOVA IRYNA

Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine

APPLICATION OF THE INNOVATIVE SMART SPECIALIZATIONS APPROACH FOR REGIONAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Problem setting. In the context of integration into the international economic system and modification of the factors of competitiveness of the national economy, the regions of Ukraine present new opportunities to apply effective innovative mechanisms and tools to stimulate regional development. Smart specialization is a stimulating innovative approach which, through the implementation of a system of specific measures, should promote the development of regional potential, including innovative.

Analysis of recent researches and publications. The research of the issues related to the implementation of regional smart specialization is mainly devoted to the work of economists, among which are the works of J. Brzuszk and J. Pika, T. Bresnakhan, D. Van Ark, O. Berezina, O. Yatsyuk.

Article's main body. Smart specialization is an innovative EU tool for building regional capacity through two key approaches, in particular local conditions and the knowledge economy. In practice, this approach involves identifying the competitive advantages and assets of the region, utilizing its innovative and scientific potential. However, success in implementing smart specialization can only be achieved through effective collaboration and synergy between local government, business, academia, and civil society.

The key benefit of smart specialization at the regional level is to increase its competitiveness, ensure the effective use of innovation potential and innovation activity, since the availability of innovation in today's globalized world is an important factor for economic growth.

Conclusions and prospects for the development. The application of the new smart specialization methodology to the strategic planning process in Ukraine should contribute to the efficiency of the processes of developing appropriate strategies and management of innovation processes in the regions, the development of innovations in certain sectors of the economy, the increase in the level of innovation and investment activity and investment attractiveness of the regions.

Keywords: regional development, innovative potential, innovative activity, smart specialization, strategic planning.